

HETEROTOPIC VIEW

Journal homepage: www.heterotopicview.com

HETEROTOPIC
VIEW

Social Science Journal

Türkiye’de Satranç Oyunuyla Alakalı Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi

An Investigation of Postgraduate Studies in the Field of Education Related to the Game of Chess in Turkey

Alperen CEYLAN¹

Makale Bilgisi

Gönderildiği Tarih

23.10.2024

Kabul Edildiği Tarih

06.12.2024

Article Info

Date Received

23.10.2024

Date Accepted

06.12.2024

Anahtar Sözcükler

Satranç, Eğitim, Akıl ve zekâ oyunları

Keywords

Chess, Education, Mind and intelligence games

Öz. Bu çalışmada Türkiye’de eğitim alanında satranç ile ilgili yapılmış lisansüstü çalışmaları incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada kullanılan tezler doküman analizi tekniğiyle incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak Ceylan ve Bozkurt’un (2023) geliştirip kullandıkları tez sınıflandırma formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlemek amacıyla ölçüt örneklem kullanılmıştır. Belirli ölçütlere göre incelenen 15 adet lisansüstü çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde satranç ile ilgili yapılmış lisansüstü çalışmalarda konu olarak en çok satranç oyununun belirli değişkenlere etkisinin incelendiği görülmüştür. Konu ile ilgili en fazla çalışma 2017 yılında yapılmış, yüksek lisans tezlerinin çoğunlukta olduğu, çalışmaların büyük çoğunluğunun Selçuk Üniversitesi’nde yürütüldüğü görülmüştür. Satrancın kullanıldığı ders olarak yalnızca matematik dersiyile ilişkilendirildiği görülmüştür. Metodolojik açıdan incelendiğinde en çok nicel yöntemlerin kullanıldığı, deneysel desenlerin tercih edildiği, basit seçkisiz örnekleminin seçildiği, öğrenci örneklem grubunun kullanıldığı, 1-50 ve 51-100 aralığı örneklem büyüklüğünün tercih edildiği, test, ölçek, kişisel bilgi formu veri toplama araçlarının kullanıldığı ve son olarak tanımlayıcı istatistik veri analizinin kullanıldığı görülmektedir. Çalışma sonunda önerilere yer verilmiştir.

Abstract. In this study, it was aimed to examine the postgraduate studies on chess in the field of education in Turkey. The theses used in the study were analysed by document analysis technique. The thesis classification form developed and used by Ceylan and Bozkurt (2023) was used as a data collection tool. The data were collected from the Council of Higher Education Thesis Documentation system. Criterion sampling was used to determine the sample of the study. According to certain criteria, 15 postgraduate studies were reached. Descriptive analysis was used to analyse the data obtained. When the results of the research were examined, it was seen that the effect of chess game on certain variables was mostly examined as the subject of postgraduate studies on chess. It was seen that the most studies on the subject were conducted in 2017, master’s theses were in the majority, and the majority of the studies were conducted at Selçuk University. It was seen that chess was associated only with the mathematics course as the course in which chess was used. When examined methodologically, it is seen that quantitative methods are mostly used, experimental designs are preferred, simple random sampling is selected, student sample group is used, sample size between 1-50 and 51-100 is preferred, test, scale, personal information form data collection tools are used and finally descriptive statistics data analysis is used. Suggestions are given at the end of the study.

1. Giriş

Oyunlar bir veya birden fazla kişiyle belirli kurallar etrafında oynanan, kişide zihnen, ahlaken ve bedenen gelişim amacı olan faaliyetlerdir (Özhan, 1990). Bu faaliyetlerin pek çok çeşidi mevcuttur. Bunlardan bazıları macera ve rol oynama, iş, masa, savaş, akıl ve zekâ oyunları (Alessi ve Trollip, 2001) geleneksel ve dijital oyunlardır (Kula, 2020). Akıl ve zekâ oyunları, bu oyunlar içerisinde son zamanlarda popülerliği artmış olan oyunlardır (Güneş, 2021). Bu oyunlar birer oyun malzemeleri olmalarının yanında

kişilerin bilişsel, psikomotor ve duyuşsal becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Ayrıca eğlendiren, öğreten, dikkat çeken oyunlardır (Çağır ve Oruç, 2020). Akıl ve zekâ oyunları kişilerin problem çözme (Demirel ve Karakuş Yılmaz, 2019), muhakeme etme (Yöndemli ve Taş, 2018) ve karar verme (Esen, 2019) becerilerini geliştirmektedir. Kişiler üzerinde pek çok faydası olan akıl ve zekâ oyunları eğitimde de kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalar, akıl ve zekâ oyunlarının öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını göstermektedir (Çağır ve Oruç, 2020). Zekâ oyunları, Türkiye’de 2013 yılında “seçmeli zekâ oyunları” dersi olarak eğitimde yerini almıştır. Bu ders

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı

Bu çalışma 2024 ARCEng Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atf: Ceylan, A. (2024). Türkiye’de satranç oyunuyla alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi. Heterotopic View, 2(2), 102-111.

kapsamında pek çok zekâ oyunu eğitimde ön plana çıkmıştır (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2013). Seçmeli zekâ oyunları dersi öğretim programına göre bu oyunlar akıl yürütme ve işlem oyunları, sözel oyunlar, geometrik-mekânik oyunlar, strateji oyunları, hafıza oyunları, zekâ soruları şeklinde sınıflandırılmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2016).

Strateji oyunları içerisinde yer alan satranç oyunu 4000 yılı öncesine kadar dayanan eski bir oyundur. Bu oyun iki kişilik olup materyal olarak bir tahta ve oyuna özgü taşlarla oynanmaktadır (Türkiye Satranç Federasyonu, 2023). Her ne kadar satranç için oyun denilse de satranç yalnızca kişiye hoş vakit geçiren bir oyun değildir. Satranç kişiye pek çok faydası olan bir faaliyettir. Satranç oyununun eleştirel düşünme, yaratıcılık, karar verme, problem çözme becerileri üzerinde geliştirici etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca satranç zamanı kullanmaya yönelik becerilerde de etkilidir (Dauvergne, 2000; Kulaç ve Daban, 2012). Satrancın başka bir faydası da çocukların zekâ gelişiminde etkili olmasıdır (Graham, 1985). Satrancın derslere yönelik başarıyı artırdığını da söylemek mümkündür (Palm, 1990). Bu kadar çok faydası olan satrancın dünya üzerinde çeşitli ülkelerde ders olarak okutulduğu da görülmektedir (Köksal, 2006). Dünya üzerinde ilk kez Rusya'da satrancın ders olması sağlanarak satrançla alakalı okullar açılmıştır (Milat, 2006). Devamında ABD, Avrupa, Kanada' da satranç oyunu eğitim programlarındaki yerini almıştır. Her ne kadar Türkiye' de 2013 yılında seçmeli zekâ oyunları dersiyle zekâ oyunlarının çoğu eğitimdeki yerini alsada satranç daha öncesinde de tek başına bir ders olarak okutulmaktaydı. Türkiye'ye bakıldığında satranç 2005 yılında seçmeli ders olarak yerini almıştır (Köksal, 2006). Bu dersin seçmeli ders olarak okutulmaya başlaması Türkiye Satranç Federasyonu ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan bir protokol ile olmuştur. Seçmeli satranç dersi verecek olan öğretmenler Türkiye Satranç Federasyonundan eğitim almışlardır. Ders öğretiminde materyal kitap olarak "Okulda Satranç" isimli hem öğrencilere yönelik hem de öğretmenlere yönelik olan iki adet kitap kullanılmıştır (Türkiye Satranç Federasyonu, 2021). 2006 yılında ise satranç dersine yönelik ilköğretim düzeyinde bir program yayımlanmıştır. Programda çeşitli seviyelerin olduğu görülmektedir. Bu seviyeler başlangıç orta ve ileri düzey şeklindedir (MEB, 2006). Son olarak 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kademelere göre satranç öğretim programları yayımlandığı görülmektedir. Ayrıca 2019 yılında okullara gönderilen resmi yazı incelendiğinde okul öncesi ve ilkokul kademelerinde satrancın serbest etkinliklerde uygulanabileceğine yönelik ifadeler yer almaktadır (MEB, 2019).

Literatür incelendiğinde akıl ve zekâ oyunlarına yönelik çeşitli sistematik incelemelerin, derlemelerin ve meta-analiz çalışmalarının olduğu görülmektedir (Dokumacı Sütçü, 2021; Ceylan & Bozkurt, 2023; Özdevecioğlu & Hark Söylemez, 2021; Özener & Yünkül 2023; Çelik 2024; Budak & Saban, 2023; Ayar vd., 2023; Zilan, 2023; Deniz, 2024; Tunç & Bolat, 2023). Tüm bu çalışmalar akıl ve zekâ oyunları ile alakalı yapılmış çalışmaları genel olarak incelemiştir. Akıl ve zekâ oyunlarından biri olan Satranç oyunu ile alakalı yapılmış çalışmaların incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Literatürde satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında pek çok lisansüstü çalışma yer almaktadır. Yapılan çalışmalar amaç, yöntem, analiz, sonuç gibi farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmaların sistematik olarak incelenmesi konuyla alakalı yapılmış çalışmaları özetleyecektir. Ayrıca konuyla alakalı boşlukları da gözler önüne serecektir çünkü sistematik incelemeler literatür boşlukları gözler önüne seren özet mahiyetindeki değerli çalışmalardır (Kanlı vd., 2014). Bu sebepten Türkiye'de satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların genel bir tablosunu ortaya koymak için böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışma sayesinde satranç oyunu ile alakalı gelecekte yapılacak olan araştırmalara ışık tutulacaktır. Gelecekte konuyla alakalı çalışma yapmak isteyen araştırmacılar bu çalışma sayesinde bugüne kadar yapılmış olan lisansüstü çalışmaların eksik yönlerini göreceklerdir. Ayrıca bu çalışma konuyla alakalı literatür boşluklarını da gözler önüne serecektir. Bu çalışmada yalnızca Satranç oyununa yönelik eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalara yer verilmesi akıl ve zekâ oyunları ile alakalı yapılmış diğer inceleme çalışmalarından ayrılmaktadır. Bu çalışma sayesinde akıl ve zekâ oyunlarından biri olan Satranç daha spesifik olarak irdelenmektedir. Bu çalışma genelden çok özele eğilen bir çalışmadır. Ayrıca yalnızca lisansüstü çalışmaların incelenmesi de önemlidir çünkü lisansüstü çalışmalar bilgi üretim kaynakları olmaları sebebiyle oldukça önemli kaynaklardır (Özoğul vd., 2024). Tüm bu sebeplerden bu araştırmada Türkiye'de satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
3. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların yürütüldükleri üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların temalara göre dağılımı nasıldır?
5. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların ilişkilendirildikleri derslere göre dağılımı nasıldır?
6. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların araştırma yöntemi açısından dağılımı nasıldır?
7. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların araştırma deseni açısından dağılımı nasıldır?
8. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların örneklem grubu açısından dağılımı nasıldır?
9. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların örnekleme yöntemi açısından dağılımı nasıldır?
10. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların örneklem büyüklüğü açısından dağılımı nasıldır?
11. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların veri toplama araçları açısından dağılımı nasıldır?
12. Satranç oyunu ile alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların veri analizi teknikleri açısından dağılımı nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada Türkiye’de satranç oyunuyla alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmalar incelenirken nitel araştırma çeşitleri arasında yer alan doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknik belgesel tarama olarak adlandırılmaktadır (Ocak, 2019). Belgesel taramada mevcut durumdaki kayıt ve belgeler incelenmektedir. Belgesel taramalar genel olarak literatürün taranması için kullanılacağı gibi içerik çözümlemeleriyle belgeleri sayısallaştırmak için de kullanılabilir (Karasar, 1999; Akt., Cemaloğlu, 2021).

2.2. Verilerin Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada kullanılacak araştırmalar seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örneklemin bir çeşidi olan ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanmış ya da bir yerlerden hazır olarak alınmış ölçütlerle bu ölçütleri karşılayan durumların tümünün incelendiği örnekleme yöntemine ölçüt örnekleme yöntemi denilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da ölçüt olarak Yüksek Öğretim Kurulu Tez Dokümantasyon Merkezi’nde yer alan, “Eğitim ve Öğretim” konulu ve satranç anahtar kelimesini içeren lisansüstü çalışmalar ölçüt olarak alınmıştır. Bu çalışmada Ceylan ve Bozkurt’un (2023) araştırmalarında kullandıkları tez sınıflandırma formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veriler toplanırken ilk olarak satranç kelimesi Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon Merkezi’nde taratılmıştır. Tarama sonunda 38 adet çalışma ortaya çıkmıştır. Sonra konu kısmına “Eğitim ve Öğretim” kelimeleri yazılmıştır taranan çalışmalar 15 çalışmaya indirgenmiştir. Satranç oyunuyla alakalı 15 lisansüstü çalışma araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu çalışmalar kaydedilip sonrasında Excel üzerinden tez sınıflandırma formuna girilmiştir. 1 Aralık 2023 tarihinde veri toplama süreci tamamlanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada toplanan veriler analiz edilirken betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde toplanan veriler temalara göre özetlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). 4 adımda betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. İlk adımda çalışmanın çerçevesi Ceylan ve Bozkurt (2023)’un tez sınıflandırma formuyla belirlenmiştir. Bu forma göre veriler kodlanarak ikinci adım tamamlanmıştır. Bulgular tanımlanarak üçüncü adım gerçekleştirilmiştir. Son olarak bulgular yorumlanmıştır. Veriler kodlanırken özenli bir şekilde kodlanmıştır. Veriler çözümlenirken yüzde (%) ve frekans (f) hesaplamaları yapılmıştır. Veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinde güvenilirlik ve geçerlilik için önemli olan inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla ilk olarak veriler özenli bir şekilde toplanmıştır. Daha sonra aynı hassasiyetle de kodlanmıştır. İnandırıcılığı sağlamak için süreçlerle alakalı uzman görüşlerine başvurulmuştur

ve uzmanlarla etkileşim halinde olunmuştur. Aktarılabirliği sağlamak için süreçler hakkında detaylı olarak bilgi verilmiştir. Dil yalın bir biçimde kullanılmıştır. Tutarlılığı sağlamak için hem işlenmiş hem de ham veriler muhafaza edilmiştir. Kodlamadaki tutarsız ifadelerin önüne geçmek adına veriler kodlandıktan 15 gün sonra araştırmacı tarafından tekrardan kodlanmıştır. Bu şekilde tutarsızlıkların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Miles ve Huberman (1994)’ın “Güvenirlilik = Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)x100” formülü kullanarak hesaplama yapılmış %91,66 tutarlılık oranı elde edilmiştir. Miles ve Huberman (1994)’a göre tutarlılık için bu oran %80’e yakın olmalıdır (Miles ve Huberman, 1994; aktaran, Sözer ve Aydın, 2020).

3. Bulgular

Tablo 1’de satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların araştırma türlerine göre dağılımı verilmiştir

Tablo 1. Lisansüstü Çalışmaların Araştırma Türüne Göre Dağılımı

Araştırma Türü	f	%	Bilimsel Araştırmalar
Yüksek Lisans	14	93,3	Ülger, 2023; Ulus, 2022; Şahin, 2021; Akar, 2021; Büyükaşık 2017; Akay, 2017; Tathıpınar, 2017; Kaynar, 2014; Ün, 2010; Yıldız, 2010; Erdoğan, 2009; Sağlam Tekneci, 2009; Manak, 2007; Sadık, 2006
Doktora	1	6,7	Eryücel, 2018
Toplam	15	100	

Tablo 1 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların en fazla yüksek lisans (f=14) türünde olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Lisansüstü Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
2006	1	6,7	-	-	1	6,7
2007	1	6,7	-	-	1	6,7
2009	2	13,3	-	-	2	13,3
2010	2	13,3	-	-	2	13,3
2014	1	6,7	-	-	1	6,7
2017	3	20,0	-	-	3	20,0
2018	-	-	1	6,7	1	6,7
2021	2	13,3	-	-	2	13,3
2022	1	6,7	-	-	1	6,7

2023	1	-	1	6,7
Toplam	14	1	15	100

Tablo 2 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan ilk lisansüstü çalışmanın 2006 yılında, en fazla çalışmanın 2017 yılında (f=3) yapıldığı görülmektedir.

Tablo 3'te satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların yürütüldükleri üniversitelere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Lisansüstü Çalışmaların Yürütüldükleri Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite Adı	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	13,3	-	-	2	13,3
Adnan Menderes Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Anadolu Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Gazi Üniversitesi	1	6,7	1	6,7	2	13,3
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Marmara Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Mersin Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Sabahattin Zaim Üniversitesi	1	6,7	-	-	1	6,7
Selçuk Üniversitesi	3	20,0	-	-	3	20,0
Toplam	14	100	1	6,7	15	100

Tablo 3 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmaların en fazla Selçuk Üniversitesinde (f=3) yürütüldüğü görülmektedir.

Tablo 4'te satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların temalara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4. Lisansüstü Çalışmaların Temalara Göre Dağılımı

Temalar	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Satranç oyununun belirli değişkenlere etkisi	7	43,8	-	-	7	43,8
Satranç oyununun belirli değişkenlerle	3	25,0	1	6,7	4	25,0

ilişkisi		Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Satranç alakalı yapma	oyunuyla karşılaştırma	2	13,3	-	-	2	13,3
Satranç oyunu öğretimi	öğretim programı inceleme	2	13,3	-	-	2	13,3
Satranç oyunu öğretimi	programı hakkında görüş bildirme	1	6,7	-	-	1	6,7
Toplam		15	100	1	6,7	16	100

*Araştırmalarda kullanılan temalar birden fazla olduğundan toplam frekans araştırma sayısından fazladır.

Tablo 4 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmaların en fazla satranç oyununun belirli değişkenlere etkisi teması üzerine yapıldığı görülmektedir.

Tablo 5'te satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların ilişkilendirildikleri derslere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 5. Lisansüstü Çalışmaları İlişkilendirildikleri Derslere Göre Dağılımı

Ders	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Matematik	2	100	-	-	2	100
Toplam	2	100	-	-	2	100

Tablo 5 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmaların yalnızca matematik (f=2) dersiyle ilişkilendirildiği görülmektedir.

Tablo 6'da satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 6. Lisansüstü Çalışmaların Kullanılan Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Yöntem	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Nicel	12	86,7	1	6,7	13	86,7
Nitel	1	6,7	-	-	1	6,7
Karma	1	6,7	-	-	1	6,7
Toplam	14	100	1	6,7	15	100

Tablo 6 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalarda en fazla nicel yöntemlerin (f=13) kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 7'de satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların kullanılan araştırma desenlerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 7. Lisansüstü Çalışmaların Kullanılan Araştırma Desenine Göre Dağılımı

Desen	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Deneysel Araştırma	7	46,7	-	-	7	46,7
Tarama Araştırma	3	20,0	-	-	3	20,0
İlişkisel Tarama Araştırması	2	12,7	1	6,4	3	20,0
Açımlayıcı Sıralı Desen	1	6,4	-	-	1	6,7
Fenomenoloji Deseni	1	6,4	-	-	1	6,7
Toplam	14	100	1	7	15	100

Tablo 7 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalarda en fazla deneysel araştırma desenlerinin (f=7) kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 8'de satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların örneklem grubuna göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 8. Lisansüstü Çalışmaların Kullanılan Örneklem Grubuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubu	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Öğrenci	12	76,5	1	6,3	13	76,5
Öğretmen	2	12,7	-	-	2	12,7
İdareci	1	6,4	-	-	1	6,4
Müfettiş	1	6,4	-	-	1	6,4
Toplam	16	100	1	7	17	100

*Araştırmalarda kullanılan örneklem grubu birden fazla olduğundan toplam frekans araştırma sayısından fazladır.

Tablo 8 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalar en fazla öğrenci örneklem grubunun (f=13) kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 9'da satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların kullanılan örnekleme yöntemine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 9. Lisansüstü Çalışmaların Kullanılan Örnekleme Yöntemine Göre Dağılımı

Örneklem Yöntemi	Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Seçkisiz	5	40,0	1	7,7	6	47,7

	Rastgele		Küme		Seçkisiz olmayan	
	f	%	f	%	f	%
	1	6,7	-	-	1	6,7
	1	6,7	-	-	1	6,7
	1	6,7	-	-	1	6,7
	2	13,3	-	-	2	13,3
Belirtilmemiş	3	20,0	-	-	3	20,0
Toplam	14	100	1	7	15	100

Tablo 10 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalarında en fazla 1-50 (f=4) ve 51-100 (f=4) aralığı örneklem büyüklüklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 11'de satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların kullanılan veri toplama aracına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 11. Lisansüstü Çalışmaların Veri Toplama Aracına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Test	8	25,8	-	-	8	25,8
Ölçek	7	21,2	1	3,1	8	24,3
Kişisel Bilgi Formu	7	21,2	1	3,1	8	24,3
Envanter	3	9,1	-	-	3	9,1
Görüşme Formu	2	6,1	-	-	2	6,1
Anket	2	6,1	-	-	2	6,1
Toplam	29	100	2	6,1	31	100

*Araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları birden fazla olduğundan toplam frekans araştırma sayısından fazladır.

Tablo 11 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalarda en fazla test (f=8), ölçek (f=8) ve kişisel bilgi formu (f=8) veri toplama araçları kullanılmıştır.

Tablo 12'de satranç oyunuyla ilgili eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların kullanılan veri analizi tekniğine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 12. Lisansüstü Çalışmaların Kullanılan Veri Analizi Tekniğine Göre Dağılımı

Veri Analizi Tekniği	Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi		Doktora Tezi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Tanımlayıcı	14	46,9	1	3,1	15	46,9

İstatistik				
Parametrik Test	8	1	9	28,1
Parametrik Olmayan Test	6	-	6	18,8
Betimsel Analiz	2	-	2	6,3
Toplam	30	2	32	100

*Araştırmalarda kullanılan veri analizi tekniği birden fazla olduğundan toplam frekans araştırma sayısından fazladır.

Tablo 12 incelendiğinde satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılmış olan lisansüstü çalışmalarda en fazla tanımlayıcı istatistik ($f=15$) ve parametrik test ($f=9$) veri analizi tekniği kullanıldığı görülmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eğitim alanındaki önemi seçmeli dersler vasıtasıyla görülen ve literatürdeki çalışmalarla faydaları ortaya konulan satranç oyunu alakalı pek çok lisansüstü çalışma mevcuttur. Satranç oyunu alakalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelendiği bir çalışma da bulunmamaktadır. Bu alanda yapılmış lisansüstü çalışmaların genel bir durumunu ortaya koymak gelecekteki çalışmalara ışık olacaktır. Bu sebepten böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışmada satranç oyunu alakalı eğitim alanında yapılmış 15 adet çalışma incelenmiştir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmaların türlerine göre dağılımı incelendiğinde 1 adet doktora, 14 adet yüksek lisans çalışması yapıldığı görülmektedir. Doktora çalışmalarının yüksek lisans çalışmalarına göre daha detaylı ve nitelikli çalışmalar olduğunu söylemek mümkündür (Ceylan ve Bozkurt, 2023). Bu çalışmaların çok az olmasının pek çok nedeni olabilir. Doktora eğitimi ALES ve dil barajı olan bir eğitim biçimidir. Ayrıca yıpratıcı bir eğitim türüdür (Sevinç, 2001). Bu durum doktora eğitimi alan kişilerin az olmasına işaret olabilir. Başka bir açıdan bakıldığında doktora tezi konusu belirlenirken danışman hocaların etkileri, bireylerin ilgi alanları, güncel ve orijinal konular, literatürdeki boşluk gibi etkenler göz önüne alınmaktadır (Akbulut vd., 2013). Bu sebepten dolayı konuyla alakalı çok fazla doktora tezinin olmaması bir tek nedene bağlı olmayabilir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalardan çıkarılacak diğer bir sonuç bu alanda ilk yapılmış çalışmanın 2006 yılında, en fazla çalışmanın da 2017 yılında olduğudur. Satranç oyununun Türkiye’de eğitim hayatına girişi 2005 yılıdır (Köksal, 2006). Sonrasında ise 2006 yılında satranç öğretim programı yayımlanmıştır (MEB, 2006). Satranç öğretim programının yayımlanmasına paralel olarak konuyla alakalı lisansüstü çalışmaların yapılması beklenen bir durumdur çünkü tez konusu seçilirken az çalışılmış konular, literatüre yenilik katacağı düşünülen konular seçilmektedir (Yeşilbursa vd., 2024). 2017 yılında da en fazla çalışmanın yapılmış olması satranç oyununun

öneminin eğitim alanında gittikçe arttığını göstermektedir. Ayrıca Dokumacı Sütçü (2021)’nin zekâ oyunlarını sistematik olarak incelediği çalışmasında da zekâ oyunları ile ilgili çalışmaların 2017 yılından itibaren bariz şekilde arttığı görülmektedir. Satranç oyunu da strateji oyunları içerisinde yer alan bir zekâ oyunudur (TTKB, 2013). Bu sebepten Dokumacı Sütçü (2021)’nin bulgularıyla bu çalışmanın bulguları ilişkilidir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmaların yürütüldüğü üniversiteler incelendiğinde en fazla çalışmanın Selçuk Üniversitesinde yapıldığı görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda 11 adet üniversite ile sınırlıdır. Bu sonuç aslında tez çalışmalarını yürütmekle görevli akademisyenlerin uzmanlıklarıyla ve lisansüstü öğrencilerin ilgi alanlarıyla alakalı olabilir. Türkiye’de güncel olarak 208 adet yükseköğretim kurumunu yer almaktadır (Yüksek Öğretim Kurulu, 2023). Satrançla alakalı eğitim alanında yapılan çalışmaların sadece 11 adet üniversiteyle sınırlı kalması konunun akademik olarak yeterince yaygınlaşmadığını göstermektedir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda en fazla kullanılan temanın satranç oyununun belirli değişkenlere etkisi olduğu görülmektedir. Bu sonuç yapılan çalışmaların satranç oyununun problem çözme, karar verme, dikkat, matematik becerileri, sosyal beceriler gibi değişkenler üzerindeki etkisini araştırmak istemekten kaynaklı olabilir. Literatür incelendiğinde satrançın değişkenler üzerindeki etkisini araştıran başka çalışmaların da olduğu görülmektedir. Lastima ve Gayoles (2020), Nanu vd. (2023), Ekizoğlu vd. (2023), Tatlipinar ve Serçe (2019), Yaman (2022), Şahin ve Aslan (2023) bu çalışmalara örnektir. Ayrıca bu sonuç deneysel desenlerin fazla oluşuyla da ilişkilidir. Deneysel desenlerde karşılaştırma yapılabilecek işlemler uygulanarak bu işlemlerin etkileri incelenmektedir (Büyüköztürk vd. 2020).

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmaların yalnızca matematik dersiyle ilişkilendirildiği sonucuna varılmıştır. Akkaya vd., (2022)’nin akıl ve zekâ oyunları ile ilgili yapmış oldukları çalışma incelendiğinde akıl ve zekâ oyunları ile matematik kazanımlarının ilişkili olduğu görülmektedir. Akıl ve zekâ oyunlarından biri olan satranç oyunu da bu sonuçtan hareketle matematik dersiyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca akıl ve zekâ oyunlarının matematikle ilişkisini inceleyen pek çok lisansüstü çalışma literatürde mevcuttur (Angın, 2022; Arpacı, 2022; Çağan, 2022; Esen, 2021; Kahraman, 2021; Şanlıdağ, 2020; Şişman, 2022; Tunç ve Bolat, 2023; Ünver, 2022; Yılmaz, 2019; Yöndemli, 2018; Zengin Kılavuz, 2024; Zilan, 2023). Bu çalışmalar içerisinde Zilan (2023)’in yapmış olduğu meta-sentez çalışmasında akıl ve zekâ oyunlarının matematiğe yönelik tutumları ve matematik başarısını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan çıkarılan başka bir sonuç ise satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda en fazla nicel yöntemlerin kullanılmasıdır. Çözüme gidilmeye çalışılan problem durumu için ortaya koyulan gelişim sürecine bilimsel yöntem denilmektedir (Cohen ve Manion, 1988). Buradan hareketle yöntem seçiminin problem durumuyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu

sebepten dolayı satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda en fazla nicel yöntemlerin tercih edilmesi araştırılan problem durumlarıyla açıklanabilir. Araştırmacılar problem durumlarının çözümü için en uygun yöntemin nicel yöntemler olacağını düşünmüş olabilir. Nicel çalışmalarda sayısal veriler toplanarak sayısal bir şekilde çözümlenmektedir (Hocaoğlu ve Akkaş Baysal, 2019). Bu yöntemler pratik, basit yapılı ve farklılıkları daha kolay ortaya koyan yöntemlerdir (Baltacı, 2018). Araştırmacıların nicel yöntemleri daha fazla seçmelerinde bu etkenler etkili olmuş olabilir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda kullanılan desenler incelendiğinde en fazla deneysel desenlerin kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç olması muhtemel bir sonuçtur çünkü araştırmaların genelinde öne çıkan tema satranç oyununun belirli değişkenlere etkisi temasıdır. Deneysel araştırmalar da bu temaya uygun desenlerdir. Ayrıca deneysel desenlerde karşılaştırma yapılabilecek işlemler uygulanarak bu işlemlerin etkileri incelenmektedir (Büyükoztürk vd. 2020). Bu sebepten ötürü deneysel çalışmaların fazlaca kullanılması muhtemel bir sonuçtur.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda tercih edilen örneklem grubu incelendiğinde en fazla öğrenci örneklem grubunun tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Ceylan ve Bozkurt'un (2023), Dokumacı Sütçü'nün (2021) akıl ve zekâ oyunları üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında da en fazla öğrenci örneklem grubunun tercih edildiği görülmüştür. Ayrıca oyunların çocuklar açısından önemli olduğunu ve eğitimde de eğlenceli bir ortam oluşturduğunu söylemek mümkündür. Ortaokullarda seçmeli zekâ oyunları dersinin de olması öğrencilerin zekâ oyunları ile olan ilişkisini arttırmaktadır (Ayar vd., 2023). Bu sebeplerden dolayı eğitim ortamlarının ana aktörlerinden biri olan öğrenciler, örneklem grubu olarak seçilmiş olabilir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda tercih edilen örneklem yöntemleri incelendiğinde en fazla basit seçkisiz örneklem yönteminin tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Bu durum deneysel desenlerin daha fazla seçilmiş olmasıyla ilişkilendirilebilir. Eğitim alanında sıklıkla tercih edilen deneysel desenlerde, örneklem grubu öğrenciler üzerinde seçildiğinde deney ve kontrol grupları mevcut sınıflardan rastgele seçilmektedir (Çepni, 2014). Ayrıca 3 adet çalışmanın da örneklem yöntemi belirtilmemiştir. Örneklem yönteminin lisansüstü çalışmalarda raporlanması önemlidir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda tercih edilen örneklem büyüklükleri incelendiğinde en fazla 1-50 ve 51-100 aralıklarının tercih edildiği görülmüştür. Bu sonuç yapılan araştırmalarda deneysel çalışmaların daha fazla olmasıyla ilişkilendirilebilir (Ceylan ve Bozkurt, 2023). Deneysel desenlerin kullanıldığı araştırmalarda örneklem büyüklüğü en az 30 olarak belirlenir (Fraenkel vd., 2012). Ayrıca örneklem büyüklüğü bilmek istenilen şeylere, amaca, kaynaklara, zamana, kullanılabilirliğe bağlı olan bir kavramdır (Yazar ve Keskin, 2020). Bu faktörlerin de etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda tercih edilen veri toplama araçları incelendiğinde en fazla test, ölçek ve kişisel bilgi formu tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Bilimsel araştırmalarda doğru bilgiye doğru teknikle ulaşmak önemlidir (Cemaloğlu, 2021). Kişisel bilgi formlarının fazla oluşu araştırmacıların örneklemelerini tanıtmalarıyla ve çalışmalarında demografik verilere yer vermeleriyle alakalıdır (Dokumacı Sütçü, 2021). Test ve ölçeklerin fazla oluşu da deneysel desenlerin fazla olmasıyla açıklanabilir.

Satranç oyunu ile ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda kullanılan veri analizi teknikleri incelendiğinde en fazla tanımlayıcı istatistiklerin ve parametrik testlerin kullanıldığı görülmüştür. Tanımlayıcı istatistiklerin daha fazla tercih edilmesi her çalışmanın örneklemine tanıtılmasıyla açıklanabilir. Parametrik testlerin fazla olması ise nicel yöntemlerin daha fazla oluşuyla ilişkilendirilebilir (Dokumacı Sütçü, 2021).

4.1. Öneriler

Bu çalışma süreci sonucunda araştırmacılar için gelecekte yapılabilecek çalışmalar için aşağıda yer alan öneriler verilmiştir.

- Satranç oyunuyla alakalı yapılacak olan lisansüstü çalışmalarda doktora tezlerine daha fazla yer verilmelidir.
- Satranç oyunuyla alakalı yapılmış çalışmalarda ağırlıklı olarak satranç oyununun belirli değişkenlere etkisi teması kullanıldığı görülmektedir. Yapılacak yeni çalışmalarda farklı temalara yer verilmelidir.
- Satranç oyununu derslerle ilişkilendirerek yapılacak çalışmalarda matematik dışındaki derslere de yer verilmelidir.
- Satranç oyunuyla alakalı yapılacak çalışmalarda nicel yöntemler dışındaki yöntemlere de yer verilmelidir.
- Satranç oyunuyla alakalı yapılacak çalışmalarda deneysel desenler dışındaki desenlere de yer verilmesi tavsiye edilebilir.
- Satranç oyunuyla alakalı yapılacak çalışmalarda veri analizi tekniği bakımından da ileri düzey tekniklerin kullanılacağı çalışmalar tasarlanmalıdır.
- Satranç oyunuyla alakalı eğitim alanında yapılmış yurt dışı çalışmaların incelendiği araştırmalar yapılmalıdır.

Etik Beyan

Araştırmanın yürütüldüğü süreçte gerekli etik ilkelere uyulduğu yazarlar tarafından beyan edilmiştir.

Finansman Beyanı

Yazar, bu çalışma için herhangi bir kişi, kurum ya da kuruluştan maddi destek alınmadığını beyan etmiştir.

5. Kaynakça

- Akar, T. (2021). *Okul öncesi dönemde verilen satranç eğitiminin dikkat gelişimine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Akay, K. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarına verilen satranç eğitiminin bilişsel ve sosyal davranışına etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Akbulut, H. İ., Çepni, S., & Şahin, Ç. (2013). Doktora tez sürecinde karşılaşılan problemlerin belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 50-69.
- Akkaya, S., Kılınc, E. ve Kapıdere, M. (2022). Analysis of mind and intelligence games for primary school mathematics curriculum learning. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 30(3), 576-586. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.926990>
- Alessi, S. M. ve Trollip, S. R. (2001). *Multimedia for learning: methods and development* (3rd Editon). Allyn ve Bacon: Needham Heights.
- Angın, N. (2022). *Akıl ve zekâ oyunları uygulamalarının ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin matematik dersine karşı tutum, güdü ve öğrenme stratejilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Arpacı, Y. (2022). *Akıl ve zekâ oyunlarının matematik problemlerindeki matematiksel muhakemeye yönelik ilişkinin öğretmen görüşü ile incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Ayar, A., Tüysüz, H., Alp, G. ve Çavaş, P. (2023). Akıl ve zeka oyunları alanında yapılan çalışmaların sistematik bir analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 66, 51-83. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.959450>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Budak, D., & Saban, A. İ. (2023). Akıl ve zekâ oyunları ile ilgili bilimsel araştırmaların incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(5), 890-904.
- Büyükaşık, E. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin problem çözmeye yönelik tutumları ile satranç bilgisi seviyeleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29.Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N. (2021). Veri toplama teknikleri: nicel-nitel. A. Tanrıoğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (5. Baskı, ss. 111-140). Anı Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786257052405>
- Ceylan, A. ve Bozkurt, E. (2023). Akıl ve zekâ oyunları ile ilgili ilkökul düzeyinde yapılmış lisansüstü çalışmaların tematik ve metodolojik olarak incelenmesi. M. Çalışoğlu (Ed.), *Eğitimde güncel araştırmalar-II* içinde (1. Baskı, C. 1, ss. 61-80). Vizetek Yayıncılık.
- Çelik, N. (2024). İlkokullarda akıl ve zekâ oyunları ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 9(1), 123-136. <https://doi.org/10.54979/turkegitimdergisi.1446873>
- Cohen, L. ve Manion, L. (1988). *Research methods in education* (4th Edition). Routledge.
- Çağan, B. (2022). *Matematiksel akıl ve zekâ oyunları kullanılarak yapılan öğretim etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin matematik başarılarına, matematiksel motivasyonlarına ve problem çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Çağır, S. ve Oruç, Ş. (2020). Intelligence and mind games in concept teaching in social studies. *Participatory Educational Research*, 7(3), 139-160. <https://doi.org/10.17275/per.20.39.7.3>
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş (7.)*. Celepler Matbaacılık.
- Dauvergne, P. (2000). The case for chess as a tool to develop our children's minds. In P. S. McDonald (Ed.), *Benefits of chess in education* (pp. 39-46). Chess Federation.
- Deniz, S. (2024). *Türkiye'de akıl ve zeka oyunlarına ilişkin yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Demirel, T. ve Karakuş Yılmaz, T. (2019). The effects of mind games in math and grammar courses on the achievements and perceived problem-solving skills of secondary school students. *British Journal of Educational Technology*, 50(3), 1482-1494. <https://doi.org/10.1111/bjet.12624>
- Dokumacı Sütçü, N. (2021). Zekâ oyunları ile ilgili yapılan bilimsel araştırmaların yematik ve metodolojik açıdan incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 988-1007. <https://doi.org/10.17755/esosder.826045>
- Ekizoğlu, Ö., Yazıcı, N. A., Isık, U., Acet, M. ve Gümüşgöl, O. (2023). The rehabilitative effect of chess on the visually impaired. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 46(2), 354-366. <https://doi.org/10.1080/07053436.2023.2216592>
- Erdoğan, İ. (2009). *Okul öncesi dönemde satranç öğretiminde geleneksel ve bilgisayar destekli öğretim yöntemlerinin karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Eryücel, M. E. (2018). *Satranç sporcularında psikolojik dayanıklılık ve düşünme stilleri arasındaki ilişki* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Esen, B. (2021). *Akıl ve zekâ oyunları etkinliklerinin ilkökul 3. sınıf matematik dersinde öğrencilerin akademik başarılarına ve problem çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th Edition). McGraw- Hill.
- Graham, A. (1985). Chess makes kids smart. In P. S. McDonald (Ed.), *Benefits of chess in education* (pp. 15-18). Chess Federation.
- Güneş, D. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin akıl ve zekâ oyunlarının ilkökulda kullanıma yönelik değerlendirmeleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi. <https://doi.org/10.47994/usbad.893591>
- Hocaoğlu, N. ve Akkaş Baysal, E. (2019). Nicel araştırma modelleri-desenleri. İçinde G. Ocak (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (66-119). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786052419649.02>
- Kahraman, T. (2021). *Akıl ve zekâ oyunlarının, ilkökul ikinci sınıf öğrencilerinin matematik dersindeki akademik başarı ve bilişsel özelliklerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.

- Kanlı, U., Gülçiçek, Ç., Göksu, V., Önder, N., Oktay, Ö., Eraslan, F., & Güneş, B. (2014). Ulusal fen bilimleri ve matematik eğitimi kongrelerindeki fizik eğitimi çalışmalarının içerik analizi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 127-153.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayınları.
- Kaynar, F. (2014). *Erken çocukluk döneminde verilen satranç eğitiminin ilkökula hazır bulunuşluğa etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Köksal, A. (2006). Eğitimde satranç. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 17-27.
- Kula, S. S. (2020). Zekâ oyunlarının ilkökul 2. sınıf öğrencilerine yansımaları: bir eylem araştırması. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(225), 253-282.
- Kulaç, O. ve Daban, S. (2012). Okul öncesi öğretmenler için satranç öğretimi kaynak programı. https://sirinler.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/46/01/750297/dosyalar/2018_05/24152149_OKUL_ONCESI_YYRETMENLER_Y_YYN_SATRANY_YYRETYM_KAYNAK_PROGRAMI.pdf?CHK=c0bef1e481920198d992c14fef5dcf08.
- Lastima, D. G. & Gayoles, L. A. M. (2020). Effects of chess training on the psychological well-being of children in conflict with the law. *Philippine Social Science Journal*, 3(2), 137-138. <https://doi.org/10.52006/main.v3i2.141>
- Manak, S. (2007). *İlköğretim okullarında uygulamaya konulan seçmeli satranç dersi programının incelenmesi, (Kütahya ili örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). İlköğretim satranç dersi öğretim programı ve kılavuzu 1- 8. sınıflar. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). Satranç öğretim programı (okul öncesi). Millî Eğitim Bakanlığı.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Edition). Sage Publications.
- Nanu, C. C., Coman, C., Bularca, M. C., Mesesan-Schmitz, L., Gotea, M., Atudorei, I., Turcu, I. & Negrila, I. (2023). The role of chess in the development of children-parents' perspectives. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1210917>
- Ocak, G. (2019). Bilimsel araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları. O. Gürbüz (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (218-268). Pegem Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786052419649.06>
- Özdevecioğlu, B., & Hark Söylemez, N. (2021). Akıl ve zekâ oyunları ile ilgili olarak yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 17-53.
- Özener, Ö., & Yünkül, E. (2023). İlkokulda zeka oyunları ile ilgili yapılan çalışmaların içerik analizi. *3rd International Conference on Educational Technology and Online Learning*, 266-277.
- Özoğul, B., Akar, E., & Görgün, B. (2024). Türkiye'de sosyal öykü uygulamasının kullanıldığı lisansüstü tezlerin incelenmesi: bir sistematik derleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 61, 2139-2158. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1437981>
- Palm, C. (1990). Chess improves academic performance. In P. S. McDonald, Ed.), *Benefits of chess in education* (pp. 19-20). Chess Federation
- Sadık, R. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf satranç bilen öğrenciler ile satranç bilmeyen öğrencilerin doğal sayılara ilişkin dört işlem ve problem çözme başarılarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Sağlam Tekneci, S. (2009). *Okul öncesi dönemde alınan satranç eğitiminin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerin matematik becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye'de lisansüstü eğitim uygulamaları, sorunlar ve öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 125-137.
- Sözer, Y. ve Aydın, M. (2020). Nitel veri toplama teknikleri ve nitel analiz süreci. B. Oral ve Ç. Ahmet (Ed.), *Kuramdan uygulama eğitimi bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (249-281). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786257880176.10>
- Şahin, F. ve Aslan, H. (2023). Satranç oynama motivasyonunun satranç oyun gücüne etkisi: özel yetenekliler üzerinde bir inceleme. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 116-126. <https://doi.org/10.55179/dusbed.1216664>
- Şahin, H. (2021). *2019 satranç öğretim programının satranç antrenörlerinin, okulöncesi öğretmenlerinin ve okulöncesi alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1027688>
- Şanlıdağ, M. (2020). *Zekâ oyunları dersinin öğrencilerin matematik problemi çözüme tutumlarına ve problem çözüme yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. <https://doi.org/10.21666/muefd.846312>
- Şişman, Ş. (2022). *Akıl ve zekâ oyunlarının 8. sınıf öğrencilerinin rutin olmayan problemleri çözme başarıları ve matematik tutumlarına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Tatlıpınar, S. (2017). *Satranç öğretiminin okul öncesi çocuklarda dikkat gelişime etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Tatlıpınar, S., & Serçe, H. (2019). Satranç öğretiminin okul öncesi çocukların dikkat toplama becerilerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 481-489.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu akıl ve zekâ oyunları öğretim programı. Millî Eğitim Bakanlığı.

- Tunç, M. ve Bolat, Y. (2023). Matematik Öğretiminde Zekâ Oyunları: Sistematik Bir İnceleme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(38), 601-631. <https://doi.org/10.35675/befdergi.1237609>
- Türkiye Satranç Federasyonu. (2021, Ocak 21). Satranç, ortaokullarda seçmeli ders olarak verilecek. <https://www.tsf.org.tr/guncel-haberler/15174satrancortaok-ullarda-secmeli-ders-olarak-verilecek>.
- Türkiye Satranç Federasyonu. (2023). Santrancın tarihçesi. <https://www.tsf.org.tr/federasyon/tarihce>
- Ulus, A. (2022). Ortaokulda öğrenim gören aktif satranç sporcularına ait farklı değişkenlerin problem çözme, 21. yüzyıl becerileri ve fen bilimlerine yönelik tutumları ile ilişkilerinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ülger, N. (2023). Satranç öğretim programının okul öncesi öğrencilerinin problem çözme becerilerine etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Ün, E. (2010). Satranç eğitimini, problem çözme yaklaşımları, karar verme ve düşünme stillerine etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Ünver, S. (2022). İlköğretim matematik öğretmenlerinin stratejik zekâ oyunlarının matematik öğretiminde kullanılabilirliği ve matematik öğretimine katkısına dair görüşleri [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Yaman, B. (2022). Satrancın akademik başarıya etkisi (doküman incelemesi). *The Journal of Academic Social Resources*, 7(38), 684-691. <https://doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.62924>
- Yazar, T. ve Keskin, İ. (2020). Nitel araştırmada örneklem. A. Çoban ve B. Oral (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Baskı) içinde (229-246). Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786257880176.09>
- Yeşilbursa, C. C., Karakuş, A., & Geçgel, Ş. (2024). Sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü öğrencilerinin tez konusu belirleme eğilimleri. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 11(105), 615-622.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2010). İlköğretim 2. kademesinde okuyan aktif satranç sporcularının yaratıcılık ve çoklu zeka alanlarıyla olan ilişkilerinin araştırılması [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yılmaz, D. (2019). Akıl ve zekâ oyunlarının ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin akıl yürütme becerilerine ve matematiksel tutumlarına etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (2023). Yükseköğretimde Yeni İstatistikler. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretimde-yeni-istatistikler.aspx>.
- Yöndemli, E. (2018). Zekâ oyunlarının (strateji ve geometri) ortaokul düzeyindeki öğrencilerde matematiksel muhakeme yeteneğine ve matematik dersinde gösterilen çabaya etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Zengin Kılavuz, P. (2024). Matematik dersinde kullanılan zekâ oyunlarının 7. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerisine etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Zilan, S. (2023). Akıl ve zekâ oyunlarının matematik eğitiminde kullanımı: Bir meta-sentez çalışması [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi.